

สมุนไพรเพื่อสุขภาพ

โครงการสมุนไพรเพื่อการพึ่งตนเอง

มูลนิธิสุขภาพไทย

www.thaihof.org

ไพล

ยอดโอสถยุคพระนารายณ์ ใช้เยียวยาอ้อเจ้า

ชวงละครออนแอร์เรื่อง “บุพเพสันนิวาส” กำลังดังโพละเป็นหม่อมมูตร (ของอ้อเจ้า) แดก

ใครๆ แม้แต่ คสช. ก็ยังต้องโทนาระเสแม่ การเกิดกันทั้งบ้านทั้งเมือง ละครย่อนยุคเก่าก็ไม่ใช่ ยุคใหม่ก็ไม่เชิง

เรื่องนี้มีหลากหลายมิติให้เกาะกระแส มีทั้งมิติประวัติศาสตร์ การเมืองปลายสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช มิตินิเวศวัฒนธรรม มิตินิเวศคดี แม้กระทั่งมิติภาษาเก่าๆ ที่เรียกเสียดยา เช่นคำว่า เวจ (ส้วม) หม่อมมูตร (โถฉี่) อ้อป้อหนั่ง (เยอะเยอะ) เตียบ (ตะลุ่มใส่ของ) คั่นฉ่อง (กระจกเงา) ฯลฯ รวมทั้งมิติการท่องเที่ยวยุควัฒนธรรม-นิเวศคดี เป็นต้น

เรตติ้งนักท่องเที่ยวหรือยุครุขยาพุ่งกระชูด วันธรรมดาจากเดิม 700-800 คน เพิ่มเป็น 4,000 คน โดยเฉพาะช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์ จากแค่ 3,300 คน พุ่งขึ้นถึง 18,300 คน

แต่ในที่นี้ขอเกาะชายผ้าถุง เอ๊ย! ไม่ใช่ดี ขอเกาะชายสไบอ้อเจ้าการเกิดในมิตินิเวศสมุนไพรคงจำกันได้ จากตอนที่คนดูรู้สึกเจ็บปวดแทนออกขุนศรีวิสารวาจา คู่หมั้นของอ้อเจ้า ก็คือตอนที่ป้าปรักเคียนแม่การเกิดด้วยห้วย ตรงนี้ทำให้นึกถึงโคลงสองบาทแรกของสมเด็จพระนารายณ์ จ้อด้วยสองบาทหลังของศรีปราชญ์ที่ว่า

อันไคย้าแก้มแม่ หมองหมาย

ยุงเหลือบฤกรินพราย ลอบกล้ำ

ผิวชนแต่จักกราย ยังกาย

ใครจักอาจให้ช้ำ ชอกเนื้อเรียมสงวน

อันธรรมชาติหญิงงามนั้น เป็นสิ่งที่น่าทะนุถนอม แม้แต่ยุงยังไม่ให้ไต่ รินไรไม่ให้

ไพล
Zingiber montanum

ขมิ้นชัน
Curcuma longa

ตอม มีหรือที่จะยอมให้ห้วยหวดลงหลังอันแบบบางของนาง จนเป็นรอยแผลเหวอะหวะ แต่อ้อเจ้าการเกิดแก่นแก้วก็โดนเข้าจนได้ ถ้าท่านออกขุนฯ กล่าวเป็นโคลงได้แบบศรีปราชญ์ผู้พี่ก็คงร้องอุทานว่า

อันไคย้าแก้มแม่ หมองหมาย

ยุงเหลือบฤกรินพราย ลอบกล้ำ

แล้วประเด็นเกี่ยวกับสมุนไพรก็เกิดขึ้นเมื่อท่านขุนฯมาดแมน สวมวิญญาณหมอไทยจำเป็น

สิ่งไอ้อ้อยบ่าวคนสนิทว่า “ไปเอาไพลมาให้ช้ำ” แต่ก็เกิดเสียดยาในหมอกันดูที่รู้จักจริง เพราะคู่หมั้นของอ้อเจ้าแทนที่จะฝนไพลแต่ไพลไปฝนขมิ้นชันเสียดยาไม่รู้ว่าเป็นไอ้อ้อยบ่าวหรือกองถ่ายแผลจัดให้ ดินเหนียวที่เป็นสารสังยาใช้ภายนอกเพราะทายาผิดคงไม่สู้ใคร

แต่ถ้ากินยาผิด อ้อเจ้าคงไม่ส่วยแน่ (ฮา)

กนิเวศคดีความรู้ความแตกต่างระหว่างขมิ้นกับไพลดี เอาเฉพาะความต่างทางสีสัน

สมุนไพรอะไรที่ขึ้นชื่อว่า ขมิ้น หรือ ขี้หมื่นล้วนมีเนื้อสีเหลืองหรือเหลืองอมแสด (ยกเว้นขมิ้นขาว) ไม่ว่าจะป็นเหง้าอย่าง ขมิ้นชัน (มีอีกชื่อว่า ขมิ้นแกง) ขมิ้นอ้อย ขมิ้นทองคำ ซึ่งมีสารสีเหลืองส้ม จำพวกเคอร์คูมินอยด์ (curcuminoid)

ด้วยเหตุฉะนี้ ขมิ้นจำพวกหัวเหง้าจึงมีชื่อชนิด (species) เหมือนกันว่า “เคอร์คูมา” (Curcuma)

หรือหากเป็นขมิ้นจำพวกเถา หรือต้น อย่างขมิ้นเครือ ขมิ้นดิน ก็จะมีสารสีเหลืองอีกกลุ่มหนึ่งคือ “เบอร์เบอร์รีน” (berberine)

สารสีเหลืองของขมิ้นโดยเฉพาะขมิ้นชันเมื่อผสมกับปูนขาวจะกลายเป็นสีแดงเลือด จึงมีสำนวนไทยว่า “ขมิ้นหน้าปูน” หมายถึงเป็นคู่กัดกันนั่นเอง คือเจอกันที่ไรเป็นได้เลือดทุกที

แต่เหง้าไพลนั้น แม้จะมีน้ำมันเคอร์คูมินสีเหลืองอยู่ด้วย แต่ก็มีสารสำคัญอื่นๆ อีกหลายชนิด เช่น สารฟีนิลบิวทานอยด์ (phenylbuta-

noid) ที่ให้สีเหลืองแกมเขียว อันเป็นเอกลักษณ์ เรียกว่า "สีไพล" การที่ท่านออกขุนศรีฯ ทียบยา ผิดเป็นขมมันชั้นนั้นๆ ไม่มีผลเสียหยาอะไร เพราะ ขมมันก็มีฤทธิ์ด้านการอักเสบและช่วยสมานแผล อย่างละคร้อยอนุเคราะห์เรื่อง นางทาส ก็มีฉากที่ ลูกชายผู้ดีฝันขมมันสมานแผลแก้ไอเย็นนางทาส ผู้เป็นแม่ แต่ถ้าจะให้ได้สรรพคุณเต็มที่ในการ รักษาแผลฟกช้ำบวมรุนแรง ก็ต้องใช้เหง้าไพล นี้แหละ

ดังนั้น จึงมีชื่อพฤกษศาสตร์ของไพลที่บ่ง บอกสรรพคุณแก้อักเสบฟกช้ำ บวมอย่าง ชัดเจนว่า Zingiber purpureum คำว่า เพ อร์พิวรา (purpura) นี้แหละแปลว่า อักเสบ ฟกบวม ฟกช้ำเลือดช้ำหนอง มีการทดสอบ ฤทธิ์สารสำคัญของเหง้าไพล (Plai Rhizome) ในหนูทดลอง เช่น สารเทอร์พีนีน (terpinene) สารอัลฟาพินีน (alpha pinene) เป็นต้น พบ ว่าสารกลุ่มพินีนบิวทานอยด์เหล่านี้ สามารถ ยับยั้งเอนไซม์อันตรายที่ทำให้เกิดอาการฟกช้ำ บวมอักเสบได้

โดยสามารถออกฤทธิ์ด้านการอักเสบได้ ดีกว่ายาแผนปัจจุบันอย่าง ไดโคลฟีแนค (diclofenac) ถึง 2 เท่า

ดี วยความที่เป็นสมุนไพรที่มีฤทธิ์แรงเช่นนี้ ในตำราพระโอสถพระนารายณ์จึงมีสูตร ยาที่เข้าไพลถึง 5 ตำรับ ได้แก่

- (1) ยาแก้ไอไปธาตุ (ธาตุน้ำ) พิการของพระ แพทย์โอสถฝรั่ง
  - (2) ยาแก้ปวดวิธาตุ (ธาตุดิน) พิการ
  - (3) ยาพระอังกาบ (ลูกประคบ) พระเส้น
  - (4) ยาทรงนัตถ์ (ยานัตถ์) แก้อาการไอทั้ง หลาย (โรคลมทั้งหลาย) แก้ปวดพระเคียรของ ออกขุนประสิทธิโอสถ
- และ (5) ยาสีผึ้งบั้งพระเส้นของออกขุนประสิทธิ โอสถ

ในที่นี้คงต้องบันทึกเพิ่มเติมว่า ท่าน ตรีทูตออกขุนศรีวิสารวาจา แพทย์แผน ไทยกิตติมศักดิ์ได้ประกอบยาไพลและ ลูกอังกาบไพลใช้เยียวยาอ้อเจ้าผู้หมายให้ หายจากแผลฟกช้ำเพราะโดนหวายลง หลังเพื่อตอบแทนที่อ้อเจ้าเคยทำเม้าร์ทู เม้าร์ช่วยฟื้นชีวิตที่ออกขุนฯ ใวนั้นแล ●